

ANTROPOLOJİ VE GÜVENLİK

Doç.Dr. Sait Yılmaz*

Giriş

Güvenlik çalışmaları insan ve sosyal değişimlerin merkezinde olduğu yeni problem sahaları edindi. Bugünlerde sosyoloji, sosyal-psikoloji, antropoloji ve çatışma biliminin harmanlanarak, yeni güvenlik yaklaşımlarının ortaya konması, bu tip sorunlara en uygun karşılığın verilmesi için yeni bir strateji ve güç projeksiyonu geliştirilmesi askerlerden çok sivil güvenlik uzmanlarının ve akademisyenlerin işi oldu. 17 Eylül 2011'deki Wall Street işgal hareketi, Cenevre'deki G-8 Zirvesi protestoları, Arap hareketlerinin diktatörü kovma oyunu, 15 Mayıs 2012'de İspanya'daki "Acampadas" hareketi ve nihayet 2013 yazını kaplayan Gezi olayları da sosyal bilimlerin özellikle de antropolojinin çalışma konusudur. Gezi Parkı olaylarında görüldüğü gibi Türkiye, gelişmeleri anlamakta ve çözüm getirmekte sınıfta kaldı. İktidarın olaylar süresince bilimsellikten uzak, güç gösterisine dayalı ve halktan intikam alan görüntüsü yanında, Başbakan'ın tehditleri, kamu görevlilerinin olayları marjinalize etme çalışmaları bu kitleleri daha da inançlı ve dirençli hale getirdi, toplumdaki nefret ve kutuplaşmayı artırdı. Antropologlar, insanların beklentilerini ve endişelerini çalışmalarının merkezine koymuşlardır. Bu makalede, antropoloji ile güvenlik arasındaki ilişkinin geç kalınmış hikâyesini anlatmaya ve günümüzde kullanılmasına ilişkin ipuçları vermeye çalışacağız.

Sosyal Bilimler ve Antropoloji

Antropoloji genel olarak insanı, insanlar ve toplumlar arasındaki farklılıklar ve benzerlikleri inceleyen bir bilim dalıdır. Antropologlar tüm toplumları, kültürleri, insan kalıntılarını ve fiziksel, biyolojik yapılarını inceler. Antropoloji, genellikle fiziksel ve kültürel antropoloji olarak ikiye ana alana ayrılır¹. Fiziksel antropoloji (ya da biyolojik antropoloji); biyolojik evrim, kalıtım, uyum ve varyasyon, primat morfolojisi ve insan evrimine ilişkin fosil kayıtları inceleyen bir bilim dalıdır². İnsanın iskelet, kafatası gibi fiziki yapısını araştıran antropoloji, insanlık tarihinin en eski dönemlerinin aydınlatılmasına yardımcı olur. Antropolojinin, "kültürel antropoloji" dalı ve sosyoloji; toplumsal örgütler, davranışlar ve ilişkiler konularında ortak bir alanı paylaşır. Antropoloji özellikle kültürel görecelik, bağlamın derinlemesine incelenmesi ve kültürlerarası karşılaştırmalara verdiği önem ile diğer sosyal disiplinlerden ayrılır. Antropoloji disiplinin tarihinde etnografiler (halk bilimi) önemli bir yer tutmuş ve bir anlamda odağı oluşturmuştur³. Sosyologlar, sanayileşmiş Batı toplumları üzerinde yoğunlaşırken; antropologlar sanayileşmemiş toplumları da ele almışlardır. Bu türden farklı toplumsal yapılan incelenmesi, farklı bilimsel çalışma yöntemleri gerektirmiştir. Bu bağlamda antropoloji ve sosyoloji, birbirinden ayrılmıştır. Örneğin sosyoloji için çok önemli sayılan verilerden "istatistiki bilgiler", antropoloji için pek de bir anlam ifade etmemektedir.

* İstanbul Aydın Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Thomas Hylland Eriksen: What is Anthropology, Pluto, (London, 2004), p.79.

² Allan H. Goodman: The Problematics of "Race" in NT Boaz and LD Wolfe (eds.), Biological Anthropology: The State of the Science. Bend, Oregon, International Inst. of Human Evolutionary Research, (1995), pp 215-239.

³ Robert Layton: An Introduction to Theory in Anthropology, Cambridge University Press, (Cambridge, 1998), p.47.

Modern antropoloji araştırmalarının kökleri Keşifler ağı'na kadar uzanır. Irk kavramı ve ilgili kavramlar, insan türü içindeki biyolojik çeşitliliğin doğasını anlamak için, antropometri gibi çeşitli araçlar ve uygulamalar ile birlikte geliřtirilmiřtir⁴. Bugün ırk kavramı ve ilgili çeşitli kavramlar antropoloji içerisinde geçerliliğini yitirmiştirler ve bilimsel bir kavram olarak kullanılmamaktadırlar. Kurumsal olarak, antropoloji 17. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Avrupa sömürgeciliği sırasında doğal tarihin gelişmesiyle ortaya çıkmış, gelişmiştir. Antropoloji alışmaları 19. yüzyılda Batı merkezli olarak, özellikle sömürge döneminin yabani halkları üzerine yoğunlaşmıştı. Antropoloji teriminin her ne kadar çok eski bir geçmişi varsa da, genel bir insan bilimi fikri 19. yüzyılın ürünüdür. Kuzey Amerikalı ve Batı Avrupalı ilk antropologların güçlü kültürel önyargılarının yerini, 20. yüzyılın başlarında çeşitli toplum ve kültürlere daha çoğulcu ve göreli bir bakış açısı aldı. Antropolojide kültür tarihi okulunun kurucusu olarak bilinen Alman asıllı Amerikalı bilim adamı Franz Boas, bu akımın ilk temsilcisi sayılır. Karl Marx da eserleri ile bu alana önemli katkılar sağladı. Ruth Benedict, Margaret Mead, Edward Sapir olmak üzere onun izinden gidenler, 20. yüzyılın uzun bir bölümü boyunca Amerikan antropolojisine egemen oldular⁵. Fransız Marcel Mauss ve Claude Levi-Strauss bu alanın önemli isimleri arasındadır.

Sosyal bilimlerin ortaya çıkışı ve gelişimi gibi güvenlik alanında kullanılması da oldukça yeni bir olgudur. Antropolojinin yaşayan kültürlerin geçmişini araştırmak gibi bilimsel bir hedef ile yola çıkmış olmasına rağmen, gerçekte kapitalizmle birlikte sömürgeciliğin ve onun kültürel dayatması olan Modernite'nin disiplini oldu⁶. Bu dönemlerde ortaya çıkan bazı ünlü etnografik çalışmaların kökeni de kolonyal yönetimin isteğine dayanır. Antropoloji ile tarihi kendinize göre yazabilir, yeni yaşam biçimleri ortaya koyabilirsiniz. Bununla beraber, bir insan bilimi olan antropoloji içinde bütün çalışmaları kötü niyetli olarak grmemelidiriz. Son yıllarda askeri antropoloji alanında da önemli mesafeler kaydedilmiştir. Afganistan ve Irak'taki başarısızlıkta antropoloji çalışmalarının yetersizliği önemli rol oynamıştır. Artık tüm ordular savaş alanlarına askerlerin yanında diğer sosyal bilim uzmanları ile birlikte öncelikle antropologlar göndermektedir. Antropologlar, herhangi bir topluluğun ya da etkinliğin özgül niteliklerini, bunların insanın tarihsel gelişimi içindeki konumuna bağlı olarak araştırmayı ve yorumlamayı amaçlar. Dünya düzleminde antropoloji, sosyal bilim alanlarında yükselen bir çalışma alanı olarak ön plana çıkmakta ve bilimlerin kraliçesi olma vasfını elde etmeye aday sosyal bilim alanlarından biri olarak görülmektedir. Küreselleşme olgusunun farklı insan toplulukları arasındaki ilişkileri hızlandırması, farklı kültürlere arasındaki karşılaştırmalar temelinde çalışan antropolojiye olan talebi gittikçe arttırmaktadır.

Antropolojinin Gelişmesi

19. yüzyılın ikinci yarısında belirginleşen entelektüel disiplinler içinde antropolojinin özel yeri "aşağı ırklarla" ilgilenmesini ve "yüksek medeniyetlerin" ortaya çıkışı hususunda bazı açıklamalar getirmesi olmuştu. 20. yüzyılın sonlarına doğru fiziksel antropologlar fosillerden elde edilen verilerin işiğinde, insanın

⁴ Han F. Vermeulen: The German Invention of Völkerkunde: Ethnological Discourse in Europe and Asia, 1740–1798, In Sara Eigen and Mark Larrimore, eds. The German Invention of Race, (2006).

⁵ Ulf Hannerz: Exploring the City: Inquiries Toward an Urban Anthropology, Columbia University Press, (1980), p.1

⁶ George E. Marcus, Michael M. J. Fischer: Anthropology as Cultural Critique: An Experimental Moment in the Human Sciences, University Of Chicago Press, (1999), p.17-19.

yaklaşık yarım milyon yıllık evriminin şemasını çıkartmayı başardılar⁷. Farklı toplumların coğrafi kökenlerini ortaya çıkarma çalışmalarında, özellikle insan kalıtımı üzerinde araştırma yapan biyologların geliştirdiği yöntemlerden yararlanıldı⁸. Kan grubu araştırmalarında genetik tekniklerinin kullanılması sonucu, örneğin Avrupalı Çingenelerin ve Yunanlıların Hindistan'dan geldiği ortaya çıktı. Çeşitli toplumlardaki aile ilişkilerini, ensest gibi konulardaki tabuları, dinsel ve hukuksal uygulamaları anlamak isteyen antropologlar ise, psikoloji bilgisinden, özellikle de psikanalitik kuramdan yararlanmışlardır. Antropolojinin sağladığı insan olma vizyonu güvenlik çalışmalarına önemli temel katkılar sağlamaktadır⁹. Bu katkıları; bireysel (insan güvenliği), sosyal (kamu güvenliği), simgesel (kültürel güvenlik) ve bölgesel (jeopolitik güvenlik) olmak üzere dört boyutta sınıflandırabiliriz. Antropoloji kamu ve özel alan konusunda daha dikkatli ve hassas olan halkın davranışlarını izlemektedir. Birbirine oldukça irtibatlı, çok kutuplu ve post-batılı bir dünyaya girmektedir. Bu bilginin yarattığı yeni bir medeniyettir.

Dünyanın küreselleşmeye başlaması ve yeni güç şekillerinin ortaya çıkması ile antropologlar, daha çok kültürel kapsamlı yeni bir güvenlik haritası oluşturmaya başladılar. Yeni kültürel konsept “oradaki” ya da “dışarıdaki (out there)” tanımına yer veriyordu¹⁰. Böylece yerel sosyal, kültürel, dil bilgisi gibi etnik çalışmalar üzerine yoğunlaşma arttı. Güvenlik alanında yeni tip antropoloji uzmanları ortaya çıkmaya başladı. Bu uzmanlar güvenlik konseptinin yarattığı alanın içinde ve dışındaki aktörleri, onları motive eden korku, şeref ve kişisel çıkarlar gibi üç faktör yönünden incelemeye aldılar. Buradaki amaç, güvenlik anlayışını katı olmaktan çıkarıp, onu tek tek parçalara ayırmak olduğundan, siyasi ve güç yapısını da dikkate almak zorunda idiler¹¹. Bu yapıyı anlamlandırmak için liderlik, hiyerarşi, bağlılık ve siyasi şiddet gibi konulara el attılar. Böylece toplumdaki ritüeller, milli değerler, mitler, semboller ve tarih, gücün ayrıştırılmasında ele alındı¹². Bütün bunlar yıkılarak yeni bir güvenlik konsepti kurgulanacaktı. Yukarıdaki sorgulamalar Claude Lévi-Strauss tarafından tanımlanan üç alanda kullanılabilir; etnografya (halk bilimi), etnoloji (ırk bilimi) ve antropoloji (insan bilimi). Böylece son yıllarda etnografya, muharebeleri ve savaşları kazanmak için ‘öteki’ üzerine odaklandı.

Ortodoks güvenlik yaklaşımlarının yerini artık daha geniş kapsamlı ve akıcılığa yer veren bir anlayış almaktadır. Modernizasyon ile birlikte Modernite ve sosyal inşa değişime uğramaktadır¹³. Tıpkı Modernite gibi güvenlik de sıvı hale gelmiştir. Modernizasyonda kurumsal güç merkezi iken sıvı sistemde çözülmektedir. Soğuk Savaş döneminden sonra Avrupa Birliği ciddi bir sosyal dönüşüm projesi oldu. **ABD'nin içeride ve dışarıda toplum mühendisliği başarısız olduğundan, şimdi yeni bir model geliştirilmektedir.** ABD, artık ılımlı İslam'a da ihtiyatlı bakıyor çünkü belirli bir güce ulaştıktan sonra İslam'ın hala ılımlı

⁷ Paul A. Erickson, Liam D. Murphy: A History of Anthropological Theory, Broadview Press, (2003), p.11-12.

⁸ Gerhard Weber, Fred Bookstein: Virtual Anthropology: A Guide to a New Interdisciplinary Field, Springer, (2011), p.212.

⁹ Fina Antón Hurtado and Giovanni Ercolani: Introduction: Anthropology and Security Studies, Universidad de Murcia, (Murcia, 2013), p.23.

¹⁰ H. Russell Bernard: Research Methods in Anthropology, Altamira Press, (2002), p.322.

¹¹ Clifford Geertz: The Interpretation of Cultures, Basic Books, (New York, 1973), p.9.

¹² Ernst Cassirer: An Essay on Man, pt.II, ch.7, Myth and Religion, (1994), pp.122-3.

¹³ Raymond L.M. Lee: Bauman, Liquid Modernity and Dilemmas of Development, Thesis Eleven, Number 83, SAGE Publications, (London, 2005).

kalıp kalmayacağı şüphesini taşıyor. Arap Hareketleri, AB'nin 1960'lardan beri Ortadoğu ve Akdeniz ülkelerine yönelik uygulamaya geldiği iyi komşuluk, ortaklık gibi stratejilerin hiçbir işe yaramadığını gösterdi. Antropologlara göre bu stratejiler halklar ve toplumlar yerine rejim elitlerine göre ayarlanmıştı. Katı, sınırlanmış, yerel, bölgesel, ülkeye dayalı Modernite ve Post-modernite'den ziyade sıvı bir sisteme Süper-modernite'ye geçiyoruz. Bunu tetikleyen ise göç, turizm, internet, cep telefonları ile küreselleşmedir. **Yeni güvenlik ortamında ülke liderlerine değil halkına odaklanılmaktadır.** Suriye ve Lübnan gibi ülkelerde dışa kapalı halklar artık dünyaya açılmaktadır. Farklı kapsamlarda yeni sistemler doğmaktadır. Slaughter'ın dediği gibi yeni dünyada ilişkiler artık başbakanlar üzerinden değil, ağlar, mahkemeler, sivil toplum örgütleri üzerinden kurulacaktır¹⁴. Sorunlar kısa sürede ülke dışına hatta küresel ölçeğe taşınacaktır.

Antropoloji ve Güvenlik

Antropolojik çalışmalar, siyasi antropoloji, etnografi, ritüellerin ve günlük şiddet olaylarının analizi gibi pek çok alanı kapsar. Antropoloji güvenlik alanına girmek için açlık, hastalık, iklim değişimi gibi sorunlar için "insan güvenliği" kavramını merkeze alır ve etnografi yolu ile küçük gruplara odaklanır. Günümüzde toplumların anlaşılabilmesi için her toplumda bulunan ve kültürel sistem içine nüfuz etmiş karmaşık dinamiklerin analizinde, antropoloji kullanılmaktadır. Antropologlar ulusaşan birçok işle meşguldür. Örneğin İtalyan antropologlar mafya ilişkileri kadar son yıllarda göç trafiği ve insan kaçakçılığı üzerinde çalışmaktadır¹⁵. Antropologlar, yerel çatışma potansiyeli olan bölgeleri inceler, dinler, anlar, kıyaslar, yazar ve barış kadar savaştan sonra savaş senaryosunu ortaya koyarlar. Barışçı bir biçimde kullanıldıklarında güvenli yaşam biçimleri, insan onuru ve daha iyi bir gelecek için katkıda bulunurlar. Kısaca bu çalışmalar sadece akademik bir pratik olmanın çok ötesindedir. **Antropologlar yolu ile gerçekleri eğip-bükerek yeni tarihler, teoriler, yaşam biçimleri yazabilirsiniz.** Geçmişte insan'ın nasıl olması gerektiğine Batılılar karar verdi. Ancak, şimdi kimlik savaşlarının yaşandığı yeni bir kültür, ulusal ve uluslararası güvenliğin sorunu oldu. Kültürel kimliğin korunması, uluslararası seviyede aynı zamanda iç ve dış güçler tarafından kullanılan bir saldırı silahı oldu. Bu saldırılar zaman zaman barışı koruma görevleri ile maskelendi.

Güvenlik antropolojisi, biz'i ve öteki'ni stres ve korkudan kurtarmak için 'ortak insan değeri' çalışmaya koyuldu. Çünkü küreselleşme çağında herşey akıcı ve kazanılan zaferler, sağlanan güvenlik gibi geçici idi. Hassasiyetlerin, güvenliğin kaybolmasının ve itimatsızlığın temelinde korku vardı ve bu çelişkiyi çözecek çalışma ancak alanda çalışacak muhbirler ile yapılabilirdi. 17 Eylül hareketi her ne kadar tüketici toplumu karşıtı, çevreci bir aktivist gruba atfedilse de duygusal kitlenin %99'u işsiz, eğitimsiz ve ekonomik sorunlarını küreselleşme ve açgözlü şirketlere bağlayan bir kitle idi. Bir kültürel antropolog bu tür olayların analizinde olay yerine gelir ve etnografik alet kutusunu kullanmaya başlar ve artçı eylemleri de takibe devam eder¹⁶. Bu amaçla geliştirilmiş antropolojik izleme metodu kullanılır. Protestoların yapıldığı fiziksel alanın arka planı, yiyecek yardımı için ayrılan yerler, oluşturulan masalar incelenir, kamera ile kaydedilir. Bu tür

¹⁴ Ann-Marie Slaughter: A New World Order: Government Networks and the Disaggregated State, Princeton University Press, (Princeton, 2004), p.125.

¹⁵ Satish Kedia, J. Van Willigen: Applied Anthropology: Domains of Application, Praeger. (Westport, 2005), p.16, 150.

¹⁶ Danielle Moretti-Langholtz: The Revolution Continues Worldwide! Emancipatory Politics in an Age of Global Insecurity, in Hurtado & Ercolani: ibid, (2013), p.175.

hareketler lidersiz ve kaotik bir ortamda oluşur, bazen açık bir mesajı bile olmaz. En önemlisi, bu hareketin kendiliğinden ve oldukça yatay ve yaygın bir şekilde tertiplenmesi, demokrasi ve özgürlüklerin sınırlarını zorlaması, toplum patlamasıdır. Gezi olaylarında halk biber gazı ile oradan oraya sürüklenip, aşağılanırken; Wall Street göstericileri pek çok yerde kamp kurdular ve pek çok yardım kuruluşundan açık destek aldılar. Ancak, her iki olayda da medya başarısız bir rol oynadı ve göstericileri başka maskelerle tanıtmaya çalıştılar. Amerikan medyası kamp yerinden resimler seçerken onların rastgele insan topluluğu olduğu imajını çizmeye çalıştı.

Antropoloji çalışmalarının merkezinde uzun bir zamandır İslam coğrafyası var. 1980'lerden günümüze yapılan çalışmaların uygulamalarını Büyük Ortadoğu, Arap hareketleri gibi örneklerle yaşıyoruz. İtalyan vatandaşı olan Khaled Fouad Allam ve ABD Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Dairesi'nin ilk kadın direktörü olan Anne Marie Slaughter, bu çalışmalarda öne çıkan isimlerdir. Bugünlerde Fouad Allam, Arap Baharından yeni ortak sosyal boşluklar çıkarmak, Slaughter ise 'yeni dünya düzeni' adını verdiği bir küresel yönetim düzeni getirmek peşindedir¹⁷. Onların önerileri sadece siyaset planlamacılarına değil, sosyal bilimcilere de toplum mühendisliğinde, toplumların dönüştürülmesinde önemli analitik vasıtalar sağlamaktadır. Bu çalışmaların paralelinde şu an içimizde ve etrafımızda pek çok alan çalışması yapılmakta, görsel etnografi ve psikolojik perspektifler ile ilgili veriler toplanmaktadır. Bugün yaşananlar fakir ülkelere karşı girilen, insani yardım ve demokrasi söylemi yedirilmiş, kaba ve kör bir şiddet tipik bir Amerikan müdahaleciliğidir ve gerçekten korkutucudur. Arap Hareketleri ile başlayan "diktatörü kovma" oyunu da bu tür çalışmaların halk hareketlerine uyarlanmasından başka bir şey değildir¹⁸. **Dünyanın geleceğine yön vermek üzere siyasi ve ekonomik bir blok şeklinde, yeni ve sinsi bir emperyalizm doğmaktadır.** Bu bloka henüz Çin katılmamıştır. Gelecekte sadece güçlü devletlerin yaşayacağı ve bugün 'merkez' dediğimiz bir dünyada yaşayacağız. Antropolojistler birden fazla olabilecek bu merkezlere 'uygarlık birimleri' demektedirler¹⁹.

Askeri Antropoloji

Antropoloji çalışmalarının temelinde Batılı orduların son bir kaç yüzyıldır Batılı olmayan çevrelere angaje olması ve buraların kültürünü anlama ihtiyacı vardı. Antropolojinin gerçek işi angaje olduğu halkı ve kültürünü anlamaktır. Özellikle gerilla ve ayaklanmaya karşı koyma gibi harekât örneklerinde antropologlar daha da önem kazanmaktadır. Tarihsel olarak gerilla savaşı fakir halk savaşıdır ve sömürge halklar, sömürgeci devletlere karşı kültür ve ideolojileri çerçevesinde kendi savaşlarını vermişlerdir. Nitekim sömürgecilere karşı savaşta Afrikalı, Asyalı ve Latin Amerikalı halklar Mao, Simon Bloivar ve Jose de San Martin gibi kahramanlar çıkardılar. II. Dünya Savaşı'ndan beri ABD ordusu yaptığı operasyonlarda sosyal bilimciler ve antropologlar kullanmaktadır. 1940'larda Amerikan ordusundaki antropologlar, Japon imparatoru ve Japon toplumu arasındaki ilişkiyi analiz etmiş ve Başkan Roosevelt'e Japon imparatorundan Mussolini ve Hitler'den olduğu gibi kayıtsız şartsız teslim olmasını istememesini

¹⁷ Maurizio Boni: A New Grammar for International Relations in a New World Order, in Hurtado & Ercolani: ibid, (2013), p.325.

¹⁸ Bakınız; Sait Yılmaz: Akıllı Güç, Kum Saati Yayınları, (İstanbul, 2012).

¹⁹ Hurtado & Ercolani: ibidi, (2013), p.231.

tavsiye etmişlerdi²⁰. Diğer bir ilginç örnek Amerikan ordusunun Filipinlerdeki ayaklanmayı bastırmak için halkın o dönemde vampir korkusunu keşfetmiş olması idi. Bir Filipin devriyesinin son sırasındaki asker pusuya düşürülerek, boynuna vampir ısırığı gibi iki delik açılmış ve kanı boşaltılmıştı. Bu taktik sürpriz bir şekilde başarılı olmuştu.

II. Dünya Savaşı bittiğinde antropologlar; mühendisler, ekonomistler, sosyolog ve teknisyenler ile birlikte Afrika, Asya ve Latin Amerika'da Batının az gelişmiş ülkelere yönelik "kalkınma projeleri"nin bir unsur olarak oralara gittiler²¹. Ancak, halkı anlayamadılar ve başarısız oldular. Antropolojinin önemini artıran Soğuk Savaş sonrasında çatışmaların genellikle küçük ölçekli ve ülke içi ve sınır aşan boyutta olması idi. Soğuk Savaş'ın 50 yılı boyunca yaklaşık 100 adet ulusal halk ve azınlık gruplarının dâhil olduğu çatışma meydana geldi ve bunların 50 kadarında en az 9 milyon kişinin öldüğü soykırım ve toplu katliamlar yaşandı²². Bugün antropologlar, sivil ve askerlerin bir araya geldiği (şahsen benim de çalıştığım) Sivil-Asker İşbirliği (CIMIC²³) şubeleri içinde 'pratik antropoloji' adı verilen işlevler yerine getirmektedirler. Antropoloji, savaşların analizi, barışı koruma operasyonları ve askerlerin Batılı olmayan savaş ortamına hazırlanmasında kullanılmaktadır. Afganistan'da antropologlar ve askerlerin birlikte çalıştığı İnsan Yer Sistemleri (Human Terrain Systems) geliştirilerek yerel kültürler hakkında çalışmalar yapıldı²⁴. ABD Ordusu Kültürel Operasyonlar Savaş Alanı İnsan Araştırma Programı kapsamında Afganistan ve Irak'ta savaşan tugaylar içinde yerel dili ve kültürü bilen antropologlar kullanıldı. CIA'nın Afganistan için finanse ettiği Pat Roberts İstihbarat Bilim Programı'nda antropoloji alanında 150 analizci eğitildi.

Antropologlar, diğer yandan kalpleri ve beyinleri kazanmak, sivil halkın dostluğunu kazanmak için vardır. Bu ise yerel gelenekler, kültürler ve anlayış hakkında yeterince bilgili olmayı gerektirir. Ordular içinde bu amaçla çalışacak sosyal bilimci ve antropolog uzmanlara ihtiyacımız var. Savaş sosyal bir olgudur ve içinde psikolog, antropolog, sosyolog dahil pek çok disiplini bir araya getirecek çalışmalar gerektirir. Antropoloji, rakibin nasıl düşündüğünü anlamaya ve onun kalbine ve beynine ulaşmaya yardım eder. Antropologlar, propaganda ve psikolojik savaşın ayrılmaz parçaları olmaları yanında sağladıkları bilgiler ile savaşa tamamen farklı bakmamıza ve yeni bir vizyonla savaşı en kısa yoldan kazanmamıza yardımcı olabilirler. ABD'nin Afganistan ve Irak başarısızlıkları aslında bir antropoloji öngörüsüzlüğüdür. Afganistan hakkında birazcık bilgisi olan birisi aşiret ilişkilerine dayalı bu toplumda merkezi bir otoritenin herkesin nezdinde bir meşruluk kazanamayacağını ve bizim anladığımız anlamda bir demokrasinin bu topraklara yıldızlar kadar uzak kaldığını söyleyebilirdi. Irak konusunda ise ülkenin İngilizler tarafından 1917'de Osmanlı'dan koparılma dönemi Amerikalılar için bir ders olması gerekirdi. Bir otoriteyi devirip, yerine sevilmeyen yabancı bir yönetici getiriyorsanız, insanların buna alkış tutmasını bekleyemezsiniz.

²⁰ Montgomery McFate: Anthropology and Counterinsurgency: the Strange Story of their Curious Relationship, Military Review, (April 2005), p.27.

²¹ Prem Poddar: Historical Companion to Postcolonial Literatures-Continental Europe and its Empires, Edinburgh University Press, (2008), p.112.

²² Barbara Harff, Ted Robert Gurr: Victims of the State: Genocides, Politicides, and Group Repression from 1945 to 1995, in Albert J. Jongman, ed., Contemporary Genocides, (1995), p.246.

²³ CIMIC: Civil Military Cooperation.

²⁴ Montgomery McFate: The Military Utility of Understanding Adversary Culture, Joint Forces Quarterly, Summer, (2005), p 42-48.

Sonuç

İçinde bulunduğumuz dönemde uluslararası ilişkiler grameri yeniden yazılıyor ve yeni bir dünya düzeninin alt yapısı hazırlanıyor. Bu kurgu insan ve toplumu merkeze alan bir yapıyı hedeflemektedir. Haritalar, siyasi boşluklar, merkezler, çatışma çözümleri yeniden belirlenmektedir. Sadece askerlerin savaşlarda oynayacağı sosyal yönleri değil, askerler ve onların savunduğu toplum arasındaki ilişki de değişti. Modernite'den kurtulup kendi hikâyemizi yazmak, ulus-devlet yapımızın dokularını güçlü tutmak, devleti yeniden yeni paradigmalara dayanıklı biçimde yapılandırmak için antropolojik çalışmalar olmazsa olmazdır. Bu amaçla, antropoloji çalışmalarından güvenlik alanında da yararlanmak için öncelikle üniversitelerde antropoloji bölümlerinin teşvik edilmesi, bu alanda uzmanlar yetiştirilmesi yanında başta Silahlı Kuvvetler ve polis teşkilatı olmak üzere antropologlara teşkilat yapılarında daha çok yer verme ihtiyacı vardır. Onların işi çatışmaların köklerine inilmesi, daha farkındalıklı ve çeşitli kurum ve kabiliyetlerin bir araya getirilerek iyi konsantre edilmiş müdahaleler yapılmasıdır. Özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin hareket alanındaki sivil halk ile temas edecek sivil-asker timleri içine sosyal bilimcileri entegre edecek yapılar geliştirilmeli, bu tür timlerden öncelikle terörle mücadele kapsamında da istifade edilmelidir.

@DocDrSaitYilmaz